

MARISKA OVERMAN

Schillers dubbelliefde

Een rebelse dichter, zijn hartstocht
en het mysterie van zijn verdwenen resten

2021
Gloude | Amsterdam

Proloog

De houten kist lag op de baar die de mannen in een traag tempo door de donkere steegjes van Weimar tilden. Achter de baar liepen twaalf anderen in stilzwijgen mee. Allen waren gekleed in het zwart, droegen een rouwlint en witte handschoenen. Een paar scholieren liepen voorop met lantaarns die met moeite de eerste meters verlichtten. Tientallen voeten schuifelden via de Esplanade, over de markt, door het Jakobssteegje, naar het kerkhof rondom de Jakobskirche. Af en toe stopte men om op adem te komen of om elkaar in het dragen af te wisselen, waarna de trieste tocht vervolgd werd. Wolken verborgen de bijna volle maan, en los van de kleine stoet waren de straten verlaten.

Op het kerkhof, voor de toegangspoort van het paviljoen dat toegang gaf tot de grafkelder, plaatsten de dragers de baar met de kist op de grond.

De doodgraver opende de poort die zuchtend en krakend meegaf. Op dat moment brak het wolkendek open, en viel het maanlicht op de kist, als in een laatste groet aan de man die op het punt stond de eeuwige rust te vinden.

Binnen in het gewelf was het aardedonker, een paar mannen deinsden in een reflex terug. Met vereende krachten openden ze het zware luik in de grond. De walm van de dood, muf, weëig en zoetig, ontsnapte bijna blijmoedig uit de diepte en drong de neusgaten van de aanwezigen binnen. Iemand kokhalsde.

Met behulp van stevige touwen lieten de doodgraver en zijn drie hulpjes de kist hortend en stotend de kelder in zakken. Niemand sprak. Niemand zong. Niemand zegende de stoffelijke resten.

Vergezeld door een geluid dat klonk als een diepe zware zucht, sloot het luik de grafruimte weer af. Gedurende enkele minuten stonden de aanwezigen zwijgend in het donker.

Een leven was voorbij.

Een mysterie werd geboren.

Amsterdam, 29 april 2008

‘Johnny?’ Hij keek me verbaasd aan. ‘Ik dacht dat er een jongen zou komen.’

9

‘Sorry. Ik ben een vrouw. En ik heet Johnny. Een grap van mijn ouders,’ zei ik terwijl ik zijn hand weer losliet.

De hoofdredacteur, Luuk Dekker, volgens het bordje op zijn bureau, nam me met half toegeknepen ogen op. ‘The Waterboys! Zij hadden een nummer dat zo heette: “A Girl Called Johnny”’. Tevreden over zijn ontdekking leunde hij achterover in zijn bureaustoel en vroeg: ‘Daar komt het vandaan, toch?’

Ik haalde mijn schouders op. ‘Ja, dat is het. Ik moet het ermee doen.’

De eerlijkheid gebiedt me te zeggen dat ik best trots ben op mijn naam. Klasgenoten heetten Vera, Eva of Anne. Ik had drie Annes in mijn klas op het vwo en heb me altijd afgevraagd wat dat met je identiteit doet. Dat iemand je naam roept en dat er nog twee mensen reageren. Ik was in ieder geval de enige. Volgens mijn moeder verklaarde het tevens mijn eigengereidheid. Wie weet.

‘Ik heb een klus waar ik binnen mijn team nu niemand voor vrij kan maken. Ik hoorde van Erwin dat jij wel houdt van bijzondere dingen, en dat je een aardig mondje Duits spreekt, dus heb ik hem gevraagd jou te benaderen.’ De man tikte in hoog tempo met zijn pen op de armleuning van zijn bureaustoel en vervolgde: ‘Het is achterlijk druk op het moment. Het hoeft maar een klein stukje te worden.’ Er klonk gerinkel. Hij graaide een telefoon uit zijn jasje, klapte hem open en keek naar de oproep. Snel klapte hij de telefoon weer dicht. ‘Later, later,’ mompelde hij.

Ik boog een beetje voorover. ‘De opdracht?’ vroeg ik.

‘Ja. O ja, de opdracht.’ Hij stopte met draaien en met tikken. ‘Schiller.’ Ik staarde hem aan.

‘Hij is opgegraven,’ voegde Dekker eraan toe.

‘Schiller is opgegraven?’ herhaalde ik.

‘Ja, het is wat, hè? Na al die tijd gaan we het weten. Ik moet zeggen, ik ben benieuwd. Al heb ik niets met Duitse literatuur.’

Ah. Schiller, de Duitse dichter.

‘Bijna niemand in het redactieteam vindt dat we erover moeten schrijven. Wie kent Schiller nu?’ zei Dekker. Hij lachte. ‘En jij, ik begreep van Erwin dat jij wel iets met literatuur hebt. Of met kunst, wat was het ook alweer?’

‘Ik heb een jaar kunstacademie gedaan. Maar het was niets voor mij,’ antwoordde ik. Ik zag weer voor me hoe mijn vader zijn neus ophaalde. Kunstacademie. Journalistiek. Hbo.

10 ‘Ah, oké. Ik snap dat wel. Toch een apart volk, kunstenaars. Jij lijkt me daar wel een beetje in te passen,’ zei hij terwijl hij zijn blik over me heen liet glijden. ‘Maar goed.’ Hij stroopte een mouw op, keek op zijn horloge en begon opnieuw met zijn pen te tikken. ‘Je bent journalist, dus je kunt schrijven. En zeg nu zelf, in deze tijden kun je je als journalist niet veroorloven een opdracht te weigeren, toch?’

De rat. Maar hij had gelijk, helaas. De tijden waren weleens beter geweest.

‘Over zes dagen is er een persconferentie in Weimar, zorg dat je erbij bent, maak er een leuk stukje van. Achthonderd woorden heb je. Het komt, als er geen verder intern gesteggel over gaat komen, in de kunstbijlage. Maak het maar lekker smeug, als een echte *Deutsche Krimi*.’

Weimar. De stad van Goethe en Schiller. Onmiddellijk drongen beelden van koetsen en trappelende paarden zich aan me op. En het beeld van Boudewijn Büch. Mijn vader keek naar zijn programma’s en las zijn boeken, vooral vanwege diens maniakale voorliefde voor Goethe. Ik kende de naam Goethe voordat ik wist wat popmuziek was. Maar dit ging om Schiller, niet om Goethe.

‘Zoek online zelf maar de details op. Kern van het verhaal is dat er reeds een eeuw of twee twijfel is over de authenticiteit van de schedel in de kist waarin hij ligt.’ Dekker boog zich over het bureau en fluisterde: ‘Het is een waar mysterie. In 2006 zijn ze gestart met DNA-onderzoek, en binnenkort volgt dus de ontknoping: is Schillers schedel echt van hem?’

Ik ging wat meer rechtop zitten en zei: ‘Ik doe dit met plezier. Ik zal er een mooi en spannend stuk van maken, en me verdiepen in...’

‘Ja, ja, prima,’ onderbrak hij mij. ‘Ik heb zoals ik zei niemand anders, en Erwin heeft je aanbevolen, dus, geen twijfel.’

‘Nou, Erwin, bedankt dan maar, ik doe het graag,’ zei ik.

Dekker stond op, haalde zijn mobiel uit zijn zak en gebaarde onder-
tussen dat ik kon vertrekken.

‘Vergeet niet de bonnetjes te bewaren, van de reis en het hotel en der-
gelijke. Voor de declaraties,’ riep hij me na terwijl ik de deur opende.

Ik knikte, en glipte de gang in. Voor ik de deur sloot hoorde ik hem
iemand aan de telefoon groeten en zeggen dat hij eindelijk tijd had om
bij te praten.

Ik haastte me naar het station. Met een beetje geluk kon ik de trein van
16.05 uur terug naar Utrecht halen. Weimar, Duitsland. Stukje schrij-
ven. Het was niet een opdracht die de klapper van mijn leven kon wor-
den, maar ach, het leverde geld op. Misschien moest ik er maar een
paar dagen aan vastknopen, een minivakantie vieren. Dat was een goed
idee. Ik smeerde een dikke laag lippenbalsem op en zette mijn iPod aan.
De opbeurende klanken van Tsjajkovski drongen binnen.

Schiller. Een dode Duitse schrijver. Een dubieuze schedel. Onwille-
keurig huiverde ik toen het beeld van een doodskop op mijn netvlies
verscheen. Dit was vast een storm in een glas water, over een in Duits-
land ongetwijfeld vergeten grootheid, maar iemand die in Nederland
totaal onbekend was. Het leek vooral een opdracht die al door vijf jour-
nalisten was afgeschoven omdat er geen eer mee te behalen viel. Nee,
geen klapper. Maar wel perfect voor mij nu.

II

Thuis gooide ik mijn tas op de bank en liep direct door naar de keu-
ken. Ik had dorst. De koelkast was vol, het huis was leeg. Geen Tommy.
Terwijl ik een pak melk aan mijn mond zette, kwamen geluiden van de
onderburen dwars door de houten vloer heen. Stemmen en muziek.
Het was weken geleden dat ik leven had gehoord. Misschien waren ze
op reis gegaan – of dood – dacht ik in die dagen van afwezigheid. Geen
van beide dus.

Met het pak melk onder mijn arm liep ik de woonkamer in. Geen
briefje op tafel. Vroeger deed hij dat wel, en ik ook. Lieve, vaak in de
haast gekrabbelde briefjes, met kruisjes, minstens drie. Nu sms'ten we.
En alleen als het echt nodig was.

Vijf jaar waren we samen, Tommy en ik. We studeerden allebei jour-
nalistiek in Utrecht. Hij was geboren en getogen in Amsterdam, en ik
kwam uit een dorp in de Achterhoek aan de Duitse grens. De stadsjon-
gen en het plattelandsmeisje. Hij koos voor de afstudeerspecialisatie
televisie, ik voor tijdschrift. Het was liefde op het eerste gezicht, voor
ons allebei. Ik viel onmiddellijk op zijn donkere hardos, zijn bruine
ogen en zijn naar de magere kant neigende lichaam. Hij leek op Tom

Smith van The Editors. Hij was perfect. En lief. En grappig. En het alermooiste was dat hij dat ook van mij vond. Binnen een uur na ons eerste gesprek stonden we te zoenen, en dat deed ik normaal nooit.

Bij onze derde ontmoeting vertelde hij me dat zijn naam uit de titel van een nummer van The Clash kwam, 'Tommy Gun'. Ik rolde bijna van mijn barkruk en ik herinner me haarscherp dat ik dacht dat dit liefde met een grote L moest zijn. Twee zielen naast elkaar in een café, met beiden een naam ontsproten aan een songtitel: dat kon geen toeval zijn.

Tommy's moeder was punker geweest, inclusief het kraken van huizen en demonstreren tegen kruisraketten. Tommy zat in haar buik terwijl zij in 1981 in Amsterdam op het Museumplein stond met honderdduizenden anderen. Ongeboren deelnemen aan een demonstratie, dat moest iets betekenen.

12 The Clash was een jeugdliefde, net als de vader van Tommy, die kort na de bevalling meende zijn krakersbestaan nieuw leven in te moeten blazen. Nieuw leven was hem bevallen, kennelijk. Dus Tommy groeide alleen met zijn moeder op, die allang geen punk meer was en nooit meer naar The Clash luisterde.

Utrecht, 30 april 2008

'Waar was jij vannacht?' zei ik terwijl ik de slaap uit mijn ogen wreef. Tommy zat met een kop koffie aan de keukentafel, zijn neus in de krant. Hij droeg nog dezelfde kleren als de dag ervoor. 'Bij Thijs,' mompelde hij zonder op te kijken. Zijn stem klonk schor. Een vage bierlucht hing om hem heen.

Ik sloeg met mijn vlakke hand op tafel. Dat hielp. Traag hief hij zijn hoofd op en keek me met zijn donkere ogen aan. Ik zag er niets in. Hij verlegde zijn focus opnieuw naar de krant. Ik schonk mezelf koffie in, mijn handen trilden een beetje. Moest ik weer proberen het gesprek aan te gaan? Dat ging eindigen in een volhardend zwijgen van zijn kant, en een ongezellig uit elkaar gaan voor de rest van de dag. En binnen een paar dagen zou hetzelfde opnieuw gebeuren. Ik kon nog steeds niet peilen waar het exact was misgegaan.

Langzaam ademde ik diep in, ik ging tegenover hem zitten. Na een paar slokken koffie raakte ik zijn arm aan. Hij reageerde niet.

'Ik moet een paar dagen naar Weimar, voor een opdracht.'

Nu keek hij op. Heel even meende ik een flonkering in zijn ogen te zien, maar bij nader inzien waren ze even flets als daarvoor. Nauwelijks zichtbaar trok hij zijn schouders op. 'Oké,' kwam er fluisterend uit.

Ik sloot mijn ogen en klemde mijn vingers om mijn koffiemok. Meer had ik niet nodig.

Weimar, maart 1805, Friedrich

Hij sloot de deur zacht en liep via de achterzijde van zijn woning de Esplanade op. Het was er rustig. Na een korte aarzeling sloeg hij linksaf. Lotte zou ongetwijfeld verzuchten dat hij zich zo onverzorgd in het openbaar niet kon tonen. Een zachte kille wind sloeg zijn lokken hinderlijk heen en weer, geïrriteerd trachtte hij ze te fatsoeneren. Een groet klonk. Het was een vage bekende wiens naam hem volledig ontshoten was.

‘Goedendag,’ groette hij terug, en versnelde zijn pas. Geen zinloos praatje, en al helemaal geen bewonderende blikken. Hij verdiende dat nu niet.

Aan het einde van de Esplanade aangekomen schoot zijn blik in de richting van Am Frauenplan. De gele muren van Goethes huis weerkaatsen de lage winterzon, deels verborgen door de wirwar aan takken van de bomen ertegenover. Goethe was nog herstellend vanwege een zware ziekteaanval afgelopen maand, maar desondanks had hij zijn werkzaamheden hervat. Friedrich was te ver van het huis verwijderd om tekenen van leven achter de ruiten te zien. Onlangs, het was alweer dagen geleden – welke dag was het, hij wist het niet meer – had hij zijn vriend geschreven:

Misschien als de wind gaat liggen, waag ik het op pad te gaan en u te bezoeken.

Goethe had hem geantwoord:

Ik verlang ernaar u weer te zien. Maar waag u niet te vroeg naar buiten, zeker niet bij dit onstuimige weer.

Hij kuchte. De wind sloeg op zijn longen. Waagde hij zich alsnog te vroeg naar buiten? Maar hij had Line moeten zien, zonder Lotte in de buurt.

Hun gesprek bleef maar door zijn hoofd malen. Eerlijk zijn tegen Lolo, na al die jaren. Line wees het resoluut van de hand. Maar de druk om open kaart te spelen nam toe. Dat was beangstigend, vooral omdat het een signaal leek dat hem waarschuwde: *je einde is nabij, zuiver je geweten nu het nog kan*. In de loop der jaren had hij zichzelf verteld